REDE AUF DEM BILDUNGSKONGRESS DES UKRAINISCHEN VEREINS "PROSVITA"

Rede, einsprachiges Dokument

Ukrainer im Polen der Zwischenkriegszeit

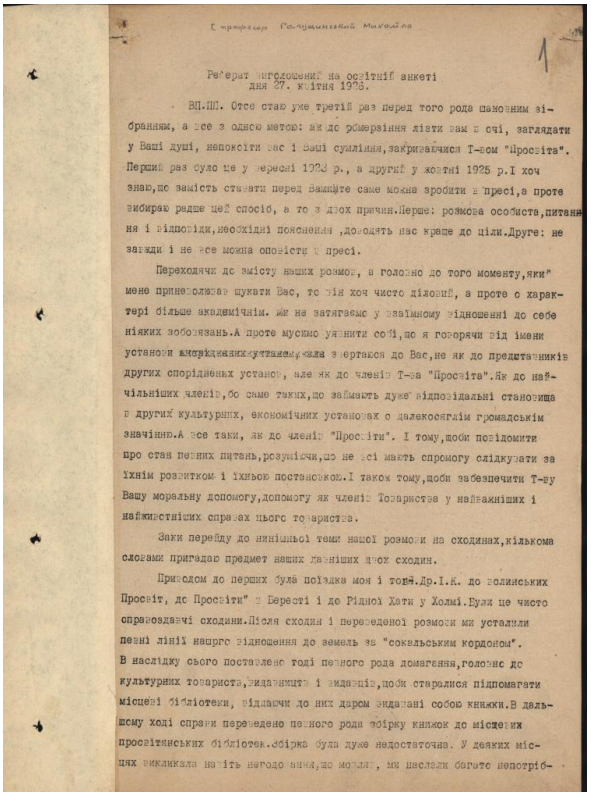

Реферат виголошений на освітній анкеті
дня 27. квітня 1918.

ВП.ПП. Отсе стаю уже третій раз перед того роду новоним зібранням, а все з одною метою: як до ремерзіння лізти вам в очі, заглядати у Ваші душі, непокоїти вас і Ваші сумління, закриваючися Т-вом "Просвіта". Перший раз було це у вересні 1923 р., а другий у жовтні 1925 р. І хоч знав, що заміть ставати перед Вамщите саме можна зробити в пресі, а проте вибираю радше цей спосіб, а то з двох причин. Перше: розмова особиста, питання і відповіди, необхідні пояснення, доводять нас краще до цілі. Друге: не завжди і не все можна оповісти в пресі.

Переходячи до змісту наших розмов, а головне до того моменту, який мене приневолює шукати Вас, то він хоч чисто діловий, а проте с характері більше академічним. Ми не затягаємс у взаїмному відношенні до себе ніяких зобовязань. А проте мусимо уявити собі, що я говорячи від імени установи американських-українських вертаюся до Вас, не як до представників других споріднених установ, але як до членів Т-ва "Просвіта". Як до найчільніших членів, бо саме таких, що займають дуже відповідальні становища в других культурних, економічних установах с далекосягім громадським значінням. А все таки, як до членів "Просвіти". І тому, щоби повідомити про стан певних питань, розуміючи, що не всі мають спромогу слідкувати за їхнім розвитком і їхньов постановок. І також тому, щоби забезпечити Т-ву Вашу моральну допомогу, допомогу як членів Товариства у найважніших і найважнійших справах нього товариства.

Заки перейду до нинішньої теми нашої розмови на сходинах, кількома словами пригадаю предмет наших давніших двох сходин.

Приводом до перших була поїздка моя і тов. Др. І.К. до волинських Просвіт, де Просвіти" в Бересті і до Рідної Хати у Холмі. Були це чисто справоздавчі сходини. Після сходин і переведеної розмови ми устали певні лінії нашого відношення до земель за "совальським кордоном". В наслідку сього поставлено тоді певного рода домагання, головне до культурних товариств, видавництв і видавців, щоби старалися підпомагати місцеві бібліотеки, відаючи до них даром видавані собою книжки. В дальшому ході справи переведено певного рода збірку книжок до місцевих просвітянських бібліотек. Збірка була дуже недостаточна. У деяких місцях викликала навіть негодування, що мовляв, ми наслали багато непотріб-

Bildnachweis: Erste Seite einer Rede Rede auf dem Bildungskongress des ukrainischen Vereins "Prosvita". Mychajlo Halušyns'kyj / Central'nyj deržavnyj istoryčnyj archiv Ukrajiny u m. L'vovi (CDIAL),
Rechte vorbehalten - freier Zugang

Zur englischen Sprachfassung: https://www.copernico.eu/en/link/68b979c2756642.54010620

Metadaten

Haupttitel	Реферат виголошений на освітній анкеті дня 27. квітня 1926
Autor:in	Halušyns'kyj, Mychajlo
Datierung	1926
Sprachen	Ukrainisch
Quellentyp	Rede
Bestandshaltende Einrichtung	Zentrales staatliches Historisches Archiv der Ukraine Lwiw
Signatur	Fond 348, opys 1, sprava 10
Rechteinformation (historische Quelle)	Rechte vorbehalten - Freier Zugang
Übersetzer:in	Martin Rohde
Rechteinformation (Übersetzung)	CC BY-NC-SA 4.0
Rechteinformation (Kommentar)	CC0 1.0

Prof. Mychajlo Halušyns'kyj warnt vor der "Denationalisierung" ukrainischer Grenzgebiete sowohl durch polnische als auch russophile Einflussnahme und schlägt entsprechende Gegenmaßnahmen vor.

Transkription (Ukrainisch)

Реферат виголошений на освітній анкеті дня 27. квітня 1926

ВП.ПП. Отсе стаю уже третій раз перед того рода шановним зібранням, а все з одною метою: аж до обмерзіння лізти вам в очі, заглядати у Ваші душі, непокоїти вас і Ваші сумління, закриваючися Т-вом "Просвіта".

Перший раз було це у вересні 1923 р., а другий у жовтні 1925 р. І хоч знаю, що замість ставати перед вами, те саме можна зробити в пресі, а проте вибираю радше цей спосіб, а то з двох причин. Перше: розмова особиста, питанння і відповіди, необхідні пояснення, доводять нас краще до цілі. Друге: не завжди і не все можна оповісти в пресі.

Переходячи до змісту наших розмов, а головно до того моменту, який мене приневолював шукати Вас, то він хоч чисто діловий, а проте о характері більше академічнім. Ми не затягаємо у взаїмному відношенні до себе ніяких зобовязань. А проте мусимо уяснити собі, що я говорячи від імени установи звертаюся до Вас, не як до представників других споріднених установ, але як до членів Т-ва "Просвіта". Як до найчільніших членів, бо саме таких, що займають дуже відповідальні становища в других культурних, економічних установах о далекосяглім громадськім значінню. А все таки, як до членів "Просвіти". І тому, щоби повідомити про стан певних питань, розуміючи, що не всі мають спромогу слідкувати за їхнім розвитком і їхньою постановкою. І також тому, щоби забезпечити Т-ву Вашу моральну допомогу, допомогу як членів Товариства у найважніших і найжиестніших справах цього товариства.

Заки перейду до нинішньої теми нашої розмови на сходинах, кількома словами пригадаю предмет наших давніших двох сходин.

Приводом до перших була поїздка моя і тов. Др. І. К. [Івана Крип'якевича, M.R.] до волинських Просвіт, до „Просвіти" в Бересті і до Рідної Хати у Холмі. Були це чисто справоздавчі сходини. Після сходин і переведеної розмови ми усталили певні лінії нашого відношення до земель за "сокальським кордоном". В наслідку сього поставлено тоді певного рода домагання, головно до культурних товариств, видавництa і видавців, щоби старалися підпомагати місцеві бібліотеки, віддаючи до них даром видавані собою книжки. В дальшому ході справи переведено певного рода збірку книжок до місцевих

просвітянських бібліотек. Збірка була дуже недостаточна. У деяких місцях викликала навіть негодування, що мовлят, ми наслали багато непотрібного балясту. А треба знати, що ми вже перевели на місці докладну перевірку книжок і вилучили притім 50% балясту, стараючися переслати те, що найкраще й що не узакали балястом. Зроблений нам закид зрозуміємо що йно тоді, коли переймемо до відома, що як не слабі організаційні форми просвітянського руху на Волині, а все бібліотечна справа поставлена там так високо, як ніде у Галичині. Чи з инших постанов перших наших сходин що небудь більше вийшло, мені невідомо. Імовірно не багато.

Добрих два роки праці проминуло, коли у коїтні 1925 р. знову Головний Виділ рішив ще до своїх Загальних зборів станути перед своїми членами. Приводом до цього була потреба притягнення осіб і засобів до просв. праці. А побудом станули дуже вже голосні нарікання на відсутність інтеліґентної громади в громадській, головно просвітній праці. Сходин відбулося двоє. Я спинюся одну хвилину на перших, на котрих я мав ту шану реферовати перед шановними членами. Була це справа здавалосяби, чисто академічна, яка одначе має першорядне значіння. Я зайнявся тоді питанням перспективи в громадській роботі. Приневолила мене до сього обставина дуже великого зріжничкування у гром. праці, котра доводить до того, що поодинокі ділянки затратили розуміння взаїмного відношення до себе, І коли сьогодня застановимося над криком, який викликають тягарі, які ми наложили на себе, і над криком за уніфікацією фондів, як одинокого ратункового засобу, то хиба не допущуся єреси, коли скажу, що причина надмірних тягарів лежить у тому, що в поношенню тягарів не всі члени нації беруть участь. А чому не беруть, находжу відповідь у тому, що справи не розуміють. Та заки це розуміння наступить, ми інтеліґентна громада з усіх шарів громадянства, ми з запертям і самовідреченням мусимо взяти тягар на себе, а піддержуючи в першу чергу всіми засобами просвітну роботу мусимо змагати до сього, щоби розуміння потреб і кличів дійшло до кождої української хати і щоби весь загал перебрав на себе у повній свідомости і відповідальности таку пайку тягарів (розуміється у такому випадку і мови не буде про тягарі), яка на поодинокого члена нації випаде.

Сьогодня піду дальше. І саме предложу певну програму праці, котру всі зібрані мають взяти на свої плечі, коли хотять вратувати себе від великих утрат, а навіть від повної заглади, себто від національної смерті деякі смуги краю. Маю на увазі Лемківщину, західні окраїни і Волинь, Холмщину, Підляше і Полісся.

Моя спроба не буде ніякою новиною, особливо у відношенні до Лемківщини. Саме Головний Виділ Т-ва "Просвіта" був перед великою війною тим чинником, який виступив з ініціятивою праці що до Лемківщини і навіть створив при Гол. Виділі осібну Комісію для справ Лемківщини. Комісія зааранжувала спільні наради з делєґатами ріжних економічних установ, притягнула до нарад організовані чинники на Лемківщині і приступила послідовно до реалізования відповідних ухвал.

Війна перервала ці змагання. Війна й змінила відносини. У деяких напрямах влегчила нам нашу працю, у деяких зробила тяжкою. А все такий якби воно не було, не вільно нам під ніяким оглядом затіснювати нашого овиду і як відповідальним чинникам слід, мусимо мати на увазі як цілість справ так і цілість українських земель.

До Лемківщини додаю ше землі на західних окраїнах, а далі земель з під бувшої російської займанцини. На нас обовязок зясувати собі наше відношення до них, намітити відповідну програму праці. Не скажу, щоби в нас не було охоти до цього діла. А проте як далеко ще нам до того, щоби нашу охоту перемінити в діло. Бо це, що адміністрація ставить нам труднощі, це ніщо инше як лише один незбитий доказ, що ідея спільности ще далеко не репрезентована нами у такій силі, як би це належало. Тому й причини лежать далеко глибше. Бо самі хочби найголосніщі оплески долонями, що ми на таких а таких то зборах, нарадах тощо, витаємо гостя, брата, представника В.Х.П. і П. зовсім не зистарчають. Вони навіть мають прикру сторону медалі, а саме ту, начебто перед нами стало щось невидоме, нове і ми задля наівного, чисто поверховного захоплення лускаємо в наші долоні так, як би били в них, колиб явився так перед нами представник якої егзотичної країни.

А всеж таки потішаючим обявом є, що в супереч труднощам з боку влади і в супереч поверховному трактованню справи з боку нас самих, йде обєднуюча праця під різними видами й формами і приведе нас до бажаної цілі.

Не підлягає ніякому сумнівови, що найкраще представляються обєднуючі змагання на культурному полі. Саме на полі, котре дає запоруку, що діло на доброму шляху. Вже дещо слабще на полі економічному. А майже зовсім не находимо належного відгомону на політичному полі, не згадуючи про слабенькі перші почини в тому напрямі. А проте все те ще таке слабе, що просто не рівноважить затій, які їдуть з усіх боків. Про зводження спільної будови нема бесіди. Тому навчені дотеперішнім досвідом, а далі розпорчджаючи більшим матеріялом мусимо сказати собі, що треба нам всі сили зєднити і намітити спільно таку програму праці, якої від нас вимагає хвиля.

[...] Хтось з приявних може поспитати, чому саме він, згл. установа, в якій він працює, має брати участь у того рода праці. На це моя відповідь така. Все має можність істнувати, жити розвиватися тільки живими і здоровими соками, які спливають з цілого народнього організму. Коли яка частина організму завмирає або не дорозвивається, нездорові соки вливаються у здорові навіть частини організму і поволі його затроюють. Вкінці слаби частини будуть загмірати, ослаблення буде переходити на здорові досі частини, процес чахнення буде трівати далі, наш обсяг теріторіяльний буде меншати. А ці установи, котрі досі у свойому splendid isolation почували себе так само самопевними, ці установи побачать перед собою кошмар, істнозання якого вони навіть не підозрівали. У нашому

випадку нема хати з краю, є тільки цілість організму і саме ся цілість домагається від нас, скріпленої і скупченої уваги.

Від Сяну на Захід здовж полудневого карпатського паса лежить наша Лемківщина [...]. На тій смузі мали ми вже до війни певні організовані установи. [...] З просв. культ. установ були тут на Лемківщині Філії "Просвіти" (Новий Санч, Ясло, Сянік), філія "Сільського Господаря" в Сяноці і в Новім Санчи, Повіт. Шкільний Союз, як частина Краєвоно Шк. Союза, з економічних сильний Лемківський Банк. Як далеко сягала тут і як була поглиблена, політична срганізація поодиноких партій, мені невідомо. На всякий випадок можна сказати, що нац. дем. партія могла напевно похвалитися, що уряднича інтеліґенція, а в деякій мірі учительство були членами цеї політ. партії.

За те всевладно панували тут москвофіли. І це треба признати їм, що вони мали за собою маси народу. Вони й мали тут відповідно сильні культурні установи, як читальні Качковського, бурси, мали сильні економічні установи, незвичайно багаті. Використовували знаменито завзяток і консерватизм Лемка, його проворність і доволі добре господарське положення, і недопускали просто українського духу до тих установ і до самого населення. Останніми маркантними москвофільськими виступами були тут: відомий процес в 1914 р. лютування польсько-ав[с]трійських чинників в першому році війни, а вкінці здвигнення в 1918 р. самостійної лемківської републики.

Положення після війни сильно змінилося. Змінилося в користь української нац. свідомости. Москвофільський рух видимо ослаб і що до своєї ідеольоґії і що до кількости осіб. Сам Лемко бачив дещо світа і чимало вже між ними таких, що брали активну участь у визвольний українській війні. Лемко побачив, що Україна не є польська робота чи інтриґа виміряна на шкоду руськости. І навіть тенденційно препаровані талеєргофські події не в силі вже відвернути Лемка від українства так, як це було до війни.

Чимало життєвих умов змінилося на некористь. Першою самою великою трудностю в наше правно-держ. положення. Дальшою в зубожіння Лемка, якому замкнено всі джерела доходу й прожитку. З перших випливає те, що всякі навіть язикові закони не мають все свойого приложення до території, що належить до крак. воєвідства. Відомі шкільні закони, хоч ми з них найменшої користи не маємо, грозять утратою української школи, навіть без можности виявлення своєї волі в формі відомого плебісциту. З других випливає те, що від Лемка ніщо не зможемо витягнути на організовання боротьби. Привик обходитися без книжки, без ґазети, не буде відчувати потреби уживання названих засобів, щоби ними провадити культурну боротьбу.

Колись давніще наша нац: територія сягала далі на захід і на північ. Сьогодня вона зведена до вузького гірського паса, найменше врожайного, котрий для Поляків не представляє бажаного місця для переводження масової кольонізації. Істнування купелевих місць не

мало до війни того значіння що сьогодні. Їхнє значіння піднесене ще пашпортовими труднощами тощо. Всеж таки треба признати, що екстермінаційний похід здержався на цій території, а недоступність і консерватизм Лемка та того привязання до рідного довели до таких куріозів, що це сьогодня в в новосандецькому повіті села, в яких немо ні одного Поляка, ні одного римо-католика. А недавно чув я у розмові Поляків таке, що мовляв, Поляки тому здержали похід на Лемків, що вони вже не представляють ніякої небезпеки для Польщини. На їх думку треба племя удержати в чистоті просто на показ, ось як удержується ріжні окази в звіринних городах.

А проте похід уже почався. [...] І похід іде. Крім терору нам так добре відомого, та крім законних постанов, пущено в рух усі культурно-організаційні засоби. [...] Тут треба організованої допомоги теки скрізь і ми мусимо на неї здобутися. Жертви хоч як тяжкі, мусимо понести для важнішрї [sic] справи, якою є вратування національної нашої території.

Переходячи до практичної програми праці, хочу, накреслити її під найблищу пору. В Сяноці маємо зорганізовану філію "Просвіти"[...]. Тамже є і Лемківський кооп. Союз з інструктором і одним вандрівним учителем господарства інж. аґрон. до удержання якого причиняється "Сільський Господар". Названий тут апарат рішучо за слабий на так великий простір. Триста громад находиться окрузі о доволі слабеньких комунікаційних звязках. [...] Коли сьогодня читальня "Просвіти" має уже певну марку українську, на разі доволі неприхильно приниману Лемками, так кооператива, а в звязку з нею спетіяльно сільсько-господ. освіта наїде прихильне трактування з боку Лемка. [...] До створення такої організаційної сіти необхідно перевести зараз як найдокліднішу реєстрацію наших інтелігентних сил з поміж усіх шарів громадянства на місцях. Це робота тяжка і задля її переведення мусимо існуючим у Сяноці установом і працюючим там людям забезпечити потрібні матеріальні засоби і стало їх збільшувати, далі в міру потреби в міру налаштування відносин їх (цих людей) розкидати по території, щоби могли переводити відповідну працю на меншій території. Де прийдеться вибирати для них оседок, це справа дальшого часу. [...]

Другу частину лемківської території становить повіт Горлиці, Грибів, Новий Санч і дві громади повіту Новий Торг. По давній історичній традиції належало б, щоби осередну точку становив Новий Санч. І він досі затримує це становище, але в дійсності його не виконує. Не виконує тому начебто не хотів, але тому, що не має до того відповідних людей і потрібного знання. Доки радн. В. Яворський був здоровий, а місцева громада велика, так довго Новий Санч все мав за собою велику притягаючу силу. Сьогодні громада Новосандецька вже дуже мала. Бурса й церква то усе, чим живе місцева громада. Бурса сьогодні зведена до зникаючого числа учнів -9. Те число не буде рости, як видно із того, що мені говорено про відношення польського вчительства до учнів, як таких. Просто

нищать молодь, а Лемко який дуже збіднів, не в силі її удержати. Тому на останніх Загальних Зборах падали слова про ліквідацію бурси, про евентуальне створення бурси для дівчат. Цю справу буде мусіти місцевий Виділ філії основно розвалити. Але як небудь справа піде, в Новім Санчи є власна гарна й симпатична реальність. Та майно нищиться, бо нема гроша потрібного на консервацію дому. Ще якийсь час буде церква становити осередну журу місцевого українського елементу. Але й тут йде до гіршого. Елемент чисельно меншає. Уже нема сталої посади катехита, який сповнює функції пароха на місці. Вже є тільки контрактові сили. А як їх зредукують, чого передсмак дається вже чути, тоді й церков поволі згасне. До того контрактові сили зміняються часто. А така зміна також не добре спливає. Ні один з контрактових не чує себе звязаним тісніше з громадок.

І тут наростають завдання, які мусимо взяти на себе. Перш всього насадити тут людину, котра взялаби на себе обовязок інструктора кооперативно-освітного, а тим самим надала певну ширину й глибину праці філіяльного Виділу. [...] Новий Санч мусить з обовязку взяти на себе також провід просв. орган. праці на повіти Грибів і Горлиці. [...] Методи підходу мусять бути такі, які намічено мнок для Сянока. [...]

За Лемківщиною та В.Х.П. і П. забуваємо ще на одного, дуже збіднілого та щирого й сердечного нашого брата. Є ним населення справдішніх окраїнних смуг, котрі йдуть від березівського повіту аж до ніського, який звязує нашу територію з Холмщиною. Ся смуга в багатьох напрямах відмінна від Лемківщини. Перше всього приходиться нам сконстатувати сумний факт, що ця смуга подається щораз більше під польським напором. Тут бачимо, що населення забуло вже говорити рідною молою.

[...]

Сьогодня ми найбільшу нашу увагу звернули на школу і вічно під вражінням, що тут усувається нам з під ніг основа. Особисто ніщо не можна мати проти крику, який піднімається з сього пригоду. Він робить нас уважними на те, що дозкруги діється. Він каже нам порести відповідну необхідну працю.

Та на мою думку більше уваги нам звертати на діяльність громадянських установ, котрі займаються позашкільною освітою. А треба знати, що під цим оглядом йде горячкова й завзята праця. Пригляньмося тільки фаховій пресі, і найдемо там відомости про доцільну роботу, котру ведують всякі T.S.L., Polska Macierz Szkolna, Wydział Oświaty Pozaszkolnej, Związki Naucz. Szkół Powszechnych і тд. і тд. Їхню працю підтримують урядові кола, а самоврядні установи, як сойміки дотують поважними субвенціями всі їхні змагання.

Я обмежуся тільки до кількох моментів, а вони зногу мала частина того що дійсно робиться.

Совітний зїзд в Холмі з грудня 1923 року рішив, що на "кресах" треба приходити з необхідною допомогою для суспільних змагань. І коли державна поміч, поміч магістратів, сейміків пливе великими квотами, то це проєктується основання „Skarbu pracy oświatowo-kulturalnej", котрий дійсно входить в життя і вже 1924 рік Скарб замкнув рахунки білянсом на 40000 злотих, з якого уділив позичок девяти освітним установам на їх культурно-освітну діяльність.

[...]
Комісія Люблинська (на Холмщині) має 138 огнищ, уладила курсів 126 з 3061 слухачами, рефератів 99, бібліотек 22, публ. читалень 2, вистав 175, хорів 8, орхестр 5.

Комісія львівська має 103 огниц (бракує решти цифр). Комісія поліська: огнищ 42, курсів 18, з 687 слухачами, рефераті 35, бібліотек 14, хорів 2, вистав 13. Комісія станиславівська слаба. Має огнище в Калуши, Коломиї, Косові і Рогатині. Комісія волинська має огнищ 39, курсів 38 з 892 слухачами, рефератів 2, вистав 11, хорі 2. [...]

"Польська Мацех школьна" уладила з останньому році інструкторські тридневні курси в Люблині і мала 317 слухачів в Янові люблинськім (231 слух.) в Луцьку (247 слух) в Волдаві (57 слух).

Уже з поданих чисел бачимо, що всі т. зв. освітні установи йдуть на "креси" з певним посланництвом, який має свої спеціяльні ціли. [...]

Розглядаючи освітні періодичні публікації находимо стале вістки про конференції то на Поліссю, то на Волині, в Луцьку, Люблині, не згадуючи про Галичину східну, де стараються опанувати робітними осередками, а потім і селами.

На зїзді інспекторів т.зв. шкул повшехніх 29.X.1925. була спеціяльна тема: "Освята на кресах". У Шицах під Краковом йшли виклади на тему! "Значене для панства осаднікуф войскових і цивільних на кресах і їх обецне жице."

Узгляднім до того нову установу т. зв. регіональних університетів. Вони мають ширити й скріпити думку батьківщини й своїми, перш всього на кресових смугах. Вони мають штучним способом вщіплювати в серця кресовиків внутрішне переконання, що креси - це їх вітчина й батьківщина. Які наслідки цеї великої плянової походової акції годі сьогодня означити. Наші звязки це так слабі, а жмінка людей, яка займається сьогодня працею на смузі від Лемківщини через західні окраїни а далі Х.В. і П.П. така невеличка і так заабсорбована иншими ділами, що від них годі мати відомости навіть що до їхньої праці у власних установах. Можливо, що успухи незначні або навіть й жадні. Одначе польський воюючий настрій не стримається перед ніякими засобами боротьби. І останніх часах помічаємо такі характеристичні статті [...], котрі накликують поліцію на просвітні установи.

З цього божевільного крику можна вносити, ще наша праця приносить успіхи. Та нам нічого радіти таким негативним доказом.

Нам необхідне розяснити собі наше завдання, а тоді цілою лавою стати на культурному фронті і створити таку силу матеріяльну й моральну, щоби наші пляни й завдання можна здійснити.

Übersetzung (Deutsch)

Referat, verlesen am Bildungskongress am 27. April 1926

Hochverehrte Damen und Herren. Hier stehe ich nun schon zum dritten Mal vor dieser Art verehrter Versammlung, und das alles mit einem einzigen Ziel: Ihnen bis zum Umfallen in die Augen zu schauen, in Ihre Seelen zu blicken, Sie und Ihr Gewissen zu beunruhigen, während ich mich hinter der Gesellschaft „Prosvita"

Gesellschaft „Prosvita"

Die „Prosvita" (wörtlich: „Aufklärung") war der älteste und gewichtigste Verein für ukrainophilen Aktivismus in Galizien, gegründet bereits 1868. Von der Zentrale in L'viv spannte er seit dem frühen 20. Jahrhundert ein dichtes organisatorisches Netzwerk über (das ehemalige) Ostgalizien, das Filialen in (Klein-) Städten unterhielt, die wiederum für meist dörfliche Lesehallen in ihrem Einzugsgebiet verantwortlich waren. Die Lesehallen wurden meist von Dorflehrern oder Geistlichen geführt, die wiederum durch die „Prosvita" enger an die säkulare Nationalbewegung gebunden werden konnten. Die „Prosvita" hatte damit zahlreiche Mitglieder, die jedoch an unterschiedlichen Orten und unterschiedlichen Institutionen sowie anderen Vereinen tätig waren, also durchaus andere Prioritäten, Loyalitäten und Verpflichtungen hatten.

verberge.

Das erste Mal war das im September 1923, das zweite Mal im Oktober 1925. Und obwohl ich weiß, dass ich das auch in der Presse machen könnte, anstatt vor Ihnen zu stehen, entscheide ich mich doch lieber für diese Methode, und zwar aus zwei Gründen. Erstens: das persönliche Gespräch, Fragen und Antworten und notwendige Erklärungen bringen uns besser ans Ziel. Zweitens: Man kann auch nicht immer und nicht alles in der Presse erzählen.

Um zum Thema unserer Gespräche zu kommen, insbesondere zu dem Punkt, der mich dazu veranlasst hat, Sie aufzusuchen, so ist dieser zwar rein sachlicher Natur, doch eher akademischen Charakters. Wir erlegen uns in unseren wechselseitigen Beziehungen keinerlei Verpflichtungen auf. Wir müssen uns jedoch darüber klar werden, dass ich – sprechend im Namen der Institution – mich an Sie wende, nicht als Vertreter anderer verwandter Institutionen, sondern als Mitglieder der Gesellschaft „Prosvita". Als deren führende Mitglieder - und zwar solche, höchst verantwortungsvolle Posten in anderen kulturellen und wirtschaftlichen Institutionen von weitreichender gesellschaftlicher Bedeutung bekleiden. Und dennoch, als Mitglieder der „Prosvita". Das tue ich, um über den Stand gewisser Fragen zu berichten, wohl wissen, dass nicht alle von Ihnen die Möglichkeit haben, deren Entwicklung und deren Behandlung zu verfolgen. Und auch, um der Gesellschaft ["Prosvita"] Ihre moralische Unterstützung zu sichern, die Unterstützung als Mitglieder der Gesellschaft hinsichtlich wichtigster und schwierigster Angelegenheiten

dieser Gesellschaft.

Bevor ich zum gegenwärtigen Thema unseres Gesprächs bei diesem Treffen komme, möchte ich mit einigen Worten auf an den Gegenstand unserer beiden früheren Treffen erinnern.

Der Anlass für die ersten Treffen war eine Reise von mir und Dr. I. K.

Dr. I. K.

Der Historiker Ivan Krypjakevyč bemühte sich schon während des Ersten Weltkrieges und der Österreichisch-Ungarischen Besatzung Wolhyniens, dort „Aufklärungsarbeit" zu leisten.

[Ivan Krypjakevyč, M.R.] nach Wolhynien, zur „Prosvita" in Berest und zu[m Verein] „Ridna Chata" in Cholm. Es handelte sich um Treffen, [in denen es allein um die Berichterstattung dieser Vereine ging]. Nach den Treffen und den geführten Gesprächen legten wir bestimmte Leitlinien für unsere Beziehung zu den Ländern jenseits der

Die „Sokil'-Grenze" ist die Bezeichnung für die von den polnischen Behörden festgelegte Verwaltungsgrenze zwischen dem ehemaligen Ostgalizien und Wolhynien sowie der Cholm-Region; diese Grenze verlief nahe der Stadt Sokil' (poln. Sokal).

fest. In der Folge wurden bestimmte Aufforderungen insbesondere an Kulturvereine, Verlage und Verleger gerichtet, damit sie nach Kräften die örtlichen Bibliotheken zu unterstützen, indem sie ihnen kostenlos ihre Bücher zur Verfügung stellten. Im weiteren Verlauf wurden einige Büchersammlungen an die örtlichen Bibliotheken der „Prosvita" übergeben. Die Sammlung war sehr unzureichend. An einigen Orten löste sie sogar Empörung aus, da man munkelte, wir hätten viel unnötigen Ballast geschickt. Dabei muss man wissen, dass wir bereits vor Ort eine eingehende Prüfung der Bücher durchgeführt und dabei 50 % des Ballasts ausgesondert hatten, um nur das Beste und nicht den Ballast zu verschicken. Diesen uns zu Lasten gelegten Vorwurf verstehen wir nur dann, wenn wir zur Kenntnis nehmen, dass trotz der schwachen organisatorischen Formen der Aufklärungsbewegung

Aufklärungsbewegung

„Prosvitjans'kyj ruch" bezieht sich direkt auf die Gesellschaft „Prosvita". Wörtlich meint das „Aufklärungsbewegung" und bezog sich in der Vereinsgeschichte stets auf zwei wichtige Stützen der Vereinsaktivität: nationale „Aufklärung", das heißt Aktivismus, der ein Nationalbewusstsein der Lokalbevölkerung hervorrufen oder stärken sollte, und Bildungsarbeit – das zur Verfügung stellen von Zeitungen und Literatur, aber auch das Lehren des Lesens in Regionen mit vergleichsweise hohen Analphabetismusraten. Der Begriff der „Aufklärung" bleibt somit mehrdeutig in diesem Text und bezieht sich oft schlicht auf die Vereinsarbeit insgesamt.

in Wolhynien die Bibliotheksarbeit dort so hoch steht wie nirgendwo sonst in Galizien. Ob

aus den anderen Beschlüssen unserer ersten Versammlungen ein wenig mehr herausgekommen ist, ist mir nicht bekannt. Bestimmt nicht viel.

Gut zwei Jahre Arbeit waren vergangen, als der Hauptausschuss 1925 erneut beschloss, noch vor seiner Generalversammlung vor seinen Mitgliedern zu stehen. Der Grund dafür war die Notwendigkeit, Personen und Mittel für die Aufklärungsarbeit zu gewinnen. Der Anlass dafür waren schon sehr lautstarke Klagen über das Fehlen einer intelligenten Gemeinschaft in der öffentlichen, vor allem in der Aufklärungsarbeit. Es fanden zwei Zusammenkünfte statt. Ich möchte eine Minute auf die erste eingehen, bei der ich die Ehre hatte, vor den verehrten Mitgliedern zu referieren. Es handelte sich um eine, so war es mir erschienen, rein akademische Angelegenheit, die jedoch vorrangige Bedeutung hat. Ich beschäftigte mich damals mit der Frage der Perspektiven in der gesellschaftlichen Arbeit. Dazu veranlasste mich die Tatsache, dass es in der gesellschaftlichen Arbeit zu einer sehr starken Zersplitterung gekommen war, die dazu geführt hatten, dass einzelne Bereiche das Verständnis für ihre wechselseitigen Beziehungen zueinander verloren hatten. Und wenn wir heute über den Aufschrei nachdenken, den die Lasten, die wir uns selbst auferlegt haben, verursachen, und über den Aufschrei nach einer Zusammenlegung der Fonds zu einem einzigen Heilmittel, dann begehe ich wohl keinen Irrtum, wenn ich sage, dass der Grund für die übermäßigen Lasten darin liegt, dass nicht alle Mitglieder der Nation diese Lasten tragen. Und warum sie sie nicht tragen, dazu finde ich nur darin eine Antwort, dass sie die Angelegenheiten nicht verstehen. Doch bis dieses Verständnis entsteht, müssen wir, eine intelligente Gemeinschaft aus allen Schichten der Gesellschaft, mit Entschlossenheit und Selbstlosigkeit die Last auf uns nehmen und indem wir in erster Linie mit allen Mitteln die Aufklärungsarbeit unterstützen, müssen wir dafür kämpfen, dass das Verständnis für die Bedürfnisse und Forderungen jedes ukrainische Haus erreicht und dass die gesamte Allgemeinheit mit vollem Bewusstsein und voller Verantwortung einen solchen Anteil der Lasten trägt (selbstverständlich kann in diesem Fall nicht mehr von einer Last die Rede sein), die auf jedes einzelne Mitglied der Nation entfallen wird.

Heute werde ich weitergehen. Und ich werde ein bestimmtes Arbeitsprogramm vorschlagen, das alle hier Versammelten auf sich nehmen müssen, wenn sie sich vor großen Verlusten und sogar vor der vollständigen Auslöschung, das heißt vor dem nationalen Tod einiger Teile des Landes, bewahren wollen. Damit habe ich die Lemkenregion, die westlichen Grenzländer und Wolhynien, das Cholm-Gebiet, Pidljaššja und Polissja im Sinn.

Mein Versuch ist wird keinerlei Neuheit sein, insbesondere in Bezug auf die Lemkenregion. Der Hauptausschuss der Gesellschaft „Prosvita“ selbst war vor dem großen Krieg dafür verantwortlich, die Initiative für die Arbeit in Bezug auf die Lemkenregion zu ergreifen und richtete sich sogar eine separate Kommission für die Angelegenheiten der Lemkenregion ein. Die Kommission organisierte gemeinsame Beratungen mit Delegierten verschiedener

wirtschaftlicher Einrichtungen, versammelte organisierte Kräfte aus Lemkenregion zu Beratungen und leitete die konsequenten Umsetzung entsprechender Beschlüsse ein.

Der Krieg hat diese Bestrebungen unterbrochen. Der Krieg hat die Verhältnisse verändert. In einigen Bereichen hat er uns die Arbeit erleichtert, in anderen hat er sie erschwert. Aber wie auch immer es sein sei, wir dürfen unseren Blickwinkel unter keinerlei Umständen einschränken und müssen als verantwortliche Instanzen sowohl die Gesamtheit der Angelegenheiten als auch die Gesamtheit der ukrainischen Gebiete im Auge behalten.

Zur Lemkenregion füge ich noch Gebiete der westlichen Grenzländer hinzu, sowie Gebiete aus dem ehemaligen russischen Besatzungsgebiet. Auf uns liegt die Pflicht, unsere Beziehung zu ihnen zu klären, ein entsprechendes Arbeitsprogramm zu entwerfen. Ich will nicht sagen, dass wir keine Bereitschaft zu dieser Sache hätten. Doch wir sind noch weit entfernt davon, unsere Bereitschaft in die Tat umzusetzen. Denn die Tatsache, dass uns die Behörden Schwierigkeiten bereiten, das ist nichts anderes als ein untrüglicher Beweis dafür, dass die Idee des Gemeinwesens noch lange nicht so stark von uns vertreten wird, wie es gehört. Darum liegen die Gründe auch viel tiefer. Denn selbst der lauteste Applaus, den wir bei solchen Versammlungen, Sitzungen usw. für einen Gast, einen Bruder, einen Vertreter aus Wolhynien, dem Cholm-Gebiet, Pidljaššja oder Polissja spenden, reicht absolut nicht aus. Er [der Applaus] hat sogar eine unangenehme Kehrseite, nämlich die, dass etwas Unbekanntes, Neues vor uns steht und wir aus naiver, rein oberflächlicher Begeisterung in die Hände klatschen, als wäre vor uns ein Vertreter eines exotischen Landes.

Dennoch ist es erfreulich, dass ungeachtet der Schwierigkeiten seitens der Behörden und trotz der oberflächlichen Interpretation der Angelegenheit von uns selbst eine vereinigende Arbeit in verschiedenen Arten und Formen stattfindet und uns zum gewünschten Ziel führen wird.

Es besteht gar kein Zweifel, dass sich die vereinigenden Bestrebungen auf kulturellem Gebiet am besten darstellen. Besonders in diesem Feld gibt es Garantien dafür, dass die Sache auf einem guten Weg ist. Schon um einiges schlechter ist es im wirtschaftlichen Feld. Und fast gar kein Echo finden wir im politischen Feld, ungeachtet der ersten schwachen Ansätze in dieser Richtung. Doch ist all dies noch so schwach, dass es die von allen Seiten kommenden Angriffe einfach nicht ausgleichen kann. Von der Durchführung eines gemeinsamen Aufbaus kann keine Rede sein. Deshalb müssen wir, geschult durch die bisherigen Erfahrungen und mit mehr Material zur Verfügung, uns selbst sagen, dass wir alle Kräfte vereinen und gemeinsam dasjenige Arbeitsprogramm aufstellen müssen, das der Moment von uns verlangt.

Jemand aus den Anwesenden könnte fragen, warum gerade er, beziehungsweise die Einrichtung, in der er arbeitet, sich an dieser Art von Arbeit mitwirken soll. Darauf ist meine

meine Antwort wie folgt. Alles hat nur die Möglichkeit zu existieren, zu leben und sich zu entwickeln, wenn es von den lebendigen und gesunden Säften gespeist wird, die aus dem gesamten Organismus des Volkes fließen. Wenn ein Teil des Organismus abstirbt oder sich nicht entwickelt, fließen ungesunde Säfte in die gesunden Teile des Organismus und vergiften ihn langsam aber sicher. Am Ende werden die schwachen Teile absterben, die Schwächung wird auf die bisher gesunden Teile übergehen, der Prozess des Verfalls wird weitergehen, der Umfang unseres Territoriums wird schrumpfen. Und diese Institutionen, die sich bisher in ihrer *splendid isolation*[1] ebenso selbstbewusst fühlten, werden einen Albtraum vor sich sehen, dessen Existenz sie nicht einmal vermuteten. In unserem Fall gibt es kein „Haus am Rande“

„Haus am Rande“

Anspielung auf das ukrainische Sprichwort „Моя хата скраю – нічого не знаю“ – „Mein Haus steht am Rande – ich weiß gar nichts.“ Es verweist auf eine Haltung, sich aufgrund vorgeblicher Unwissenheit aus allem herauszuhalten.

– es gibt nur die Ganzheit des Organismus, und genau diese Ganzheit verlangt von uns vereinte und konzentrierte Aufmerksamkeit.

Vom San gen Westen entlang des südlichen Karpatenzuges liegt unsere Lemkenregion [...]. In diesem Gebiet hatten wir bereits vor dem Krieg bestimmte organisierte Einrichtungen. [...] Zu den Bildungs- und Kultureinrichtungen gehörten hier in der Lemkenregion die Filialen der „Prosvita” (in Nowy Sącz, Jasło, Sanik), die Zweigstelle von „Sil’s’kyj Hospodar”

„Sil’s’kyj Hospodar”

„Der Landwirt“, eine Kooperative zur Vermittlung agronomischen und wirtschaftlichen Basiswissens am Land.

in Sanok und Nowy Sącz, der Bezirksschulverband als Teil des Landesschulverbandes, zu den wirtschaftlichen die starke Lemkivsk'yj Bank. Wie weitreichend und umfassend die politische Organisation einzelner Parteien hier war, ist mir nicht bekannt. Auf jeden Fall kann man sagen, dass die [Ukrainische] Nationaldemokratische Partei sich rühmen konnte, dass die Verwaltungsintelligenz und bis zu einem gewissen Grad auch die Lehrerschaft Mitglieder dieser politischen Partei waren.

Dafür herrschten hier die Russophilen uneingeschränkt. Und man muss ihnen attestieren, dass sie die Volksmassen hinter sich hatten. Sie hatten hier entsprechend starke kulturelle Einrichtungen wie die Kačkovs’kyj-Lesehallen, Wohnheime, sie hatten starke wirtschaftliche Einrichtungen, außergewöhnlich reiche. Sie nutzten den bekannten Eifer und den Konservatismus des Lemken, seine Findigkeit und recht gute wirtschaftliche Lage, und

ließen den ukrainischen Geist einfach nicht in diese Einrichtungen und zur Bevölkerung selbst vordringen. Die letzten markanten russophilen Auftritte waren hier: der bekannte Prozess von 1914, die Raserei der polnisch-österreichischen Elemente im ersten Kriegsjahr und schließlich die Errichtung einer unabhängigen Lemkenrepublik im Jahr 1918.

Die Verhältnisse hatten sich nach dem Krieg stark verändert. Sie hatten sich zugunsten des ukrainischen Nationalbewusstseins verändert. Die russophile Bewegung war sowohl hinsichtlich ihrer Ideologie als auch hinsichtlich der Personenzahl sichtlich geschwächt. Der Lemke selbst sah einiges von der Welt und ein paar unter ihnen partizipierten aktiv am ukrainischen Befreiungskrieg. Der Lemke erkannte, dass die Ukraine kein Werk Polens oder eine Intrige zum Schaden des Ruthenentums war. Und selbst die tendenziös aufgearbeiteten Ereignisse von Thalerhof konnten den Lemken nicht mehr so sehr vom Ukrainertum abbringen, wie es vor dem Krieg war.

Zahlreiche Lebensumstände haben sich zum Nachteil gewandelt. Die erste und größte Schwierigkeit ist unsere rechtliche und staatliche Lage. Die nächste ist die Verarmung des Lemken, dem alle Einkommensquellen und Lebensgrundlagen genommen wurden. Aus ersterem folgt, dass selbst Sprachgesetze nicht für das Territorium gelten, das zur der Woiwodschaft Krakau gehört. Die bekannten Schulgesetze, auch wenn wir von ihnen nicht den geringsten Nutzen haben, drohen mit dem Verlust der ukrainischen Schule, sogar ohne Möglichkeit, unseren Willen in der bekannten Form eines Plebiszits zum Ausdruck zu bringen. Aus dem zweiten Punkt folgt, dass wir vom Lemken nichts zur Organisation des Kampfes erwarten können. Er ist gewohnt, ohne Bücher zurechtzukommen, ohne Zeitungen, und wird keinen Bedarf fühlen, die genannten Mittel einzusetzen, um mit ihnen einen Kulturkampf zu führen.

Irgendwann früher erstreckte sich unser nationales Territorium [in der Region, M.R.] weiter nach Westen und nach Norden. Heute ist es auf den engen Gebirgspass reduziert, der am wenigsten fruchtbar ist und für die Polen keinen erstrebenswerten Ort zur Massenkolonisierung darstellt. Die Existenz von Kurorten hatten vor dem Krieg nicht die Bedeutung, die sie heute haben. Ihre Bedeutung wird durch Passschwierigkeiten und so weiter erhöht. Dennoch muss man anerkennen, dass der Vernichtungskampf in diesem Gebiet abgehalten wurde, und die Unzugänglichkeit und der Konservatismus des Lemken sowie ihre Verbundenheit mit ihrer Heimat haben zu solchen Kuriositäten geführt, dass es heute im Kreis Nowy Sącz Dörfer gibt, in denen es keinen einzigen Polen und keinen einzigen Römisch-Katholischen gibt. Kürzlich hörte ich in einem Gespräch unter Polen, das aussagte, dass die Polen den Feldzug gegen die Lemken deshalb unterlassen hätten, weil diese keine Gefahr mehr für Polen darstellten. Ihrer Meinung nach müsse man den Stamm [der Lemken] nur zum Vorzeigen reinhalten, so wie man verschiedene Arten in Tiergärten hält.

Aber der Feldzug hat bereits begonnen. [...] Und der Feldzug geht weiter. Neben dem uns so gut bekannten Terror und neben den gesetzlichen Verordnungen werden alle kulturellen und organisatorischen Mittel eingesetzt. [...] Hier braucht es überall organisierte Hilfe und wir müssen sie aufbauen. So schwer die Opfer auch sein mögen, wir müssen sie für eine hochwichtige Sache erbringen, und das ist die Rettung unseres nationalen Territoriums.

Um zum praktischen Programm der Arbeit überzugehen, möchte ich es für die nähere Zukunft skizzieren. In Sanok haben wir eine organisierte Filiale der „Prosvita“ [...]. Dort gibt es auch den Lemkischen Kooperativenverband mit einem Ausbilder und einem Wanderlehrer für Landwirtschaft, einem agronomischen Ingenieur, an dessen Unterhalt sich „Sil's'kyj Hospodar” beteiligt. Der hier genannte Apparat ist entschieden zu schwach für solch ein großes Gebiet. Dreihundert Gemeinden befinden sich im Umkreis mit ziemlich schwacher Infrastruktur. [...] Wenn heute der Lesesaal der „Prosvita“ bereits einen gewissen ukrainischen Stempel trägt, der derzeit von den Lemken eher ablehnend aufgenommen wird, so wird die Genossenschaft und damit verbunden die landwirtschaftliche Ausbildung eine wohlwollend vom Lemken aufgenommen werden. [...] Zum Aufbei eines solchen Organisationsnetzwerkes muss jetzt eine möglichst genaue Erfassung unserer intellektuellen Kräfte aus allen Schichten der Bevölkerung vor Ort durchgeführt werden. Das ist eine schwere Aufgabe - und um sie zu bewältigen müssen wir den in Sanok bestehenden Einrichtungen und den dort arbeitenden Leuten benötigte materielle Mittel zur Verfügung stellen und diese kontinuierlich aufstocken, weiter sie je nach Bedarf und Lage zwischen ihnen (diesen Menschen) über das Territorium zu verteilen, damit man die entsprechende Arbeit auf kleinerem Raum ausführen kann. Wo wir für sie einen Sitz auswählen, ist eine Angelegenheit für die Folgezeit. [...]

Der zweite Teil des Lemkengebiets besteht aus den Kreisen Gorlice, Grybów, Nowy Sącz und zwei Gemeinden des Kreises Nowy Targ. Nach althergebrachter, historischer Tradition sollte Nowy Sącz das Zentrum bilden. Und es behält diese Position bis heute bei, erfüllt sie aber de facto nicht. Es erfüllt sie nicht deshalb nicht, weil es das nicht will, sondern darum, weil es dafür nicht über die entsprechenden Personen und das erforderliche Wissen verfügt. Solange Hofrat V. Javors'kyj gesund war und die örtliche Gemeinde groß war, hatte Nowy Sącz eine große Anziehungskraft. Heute ist die Nowy Sączer [ukrainische, M.R.] Gemeinde sehr klein. Das Wohnheim und die Kirche sind alles, was die lokale Gemeinde ausmacht. Das Wohnheim ist heute auf eine verschwindend geringe Zahl von 9 Schülern geschrumpft. Diese Zahl wird nicht steigen, wie ersichtlich aus dem wird, was mir über das Verhältnis der polnischen Lehrer zu den [ukrainischen, M.R.] Schülern als solchen gesagt wurde. Sie [die Lehrer, M.R.] zerstören einfach die [ukrainische, M.R.] Jugend, und der so verarmte Lemke ist nicht in der Lage, sie zu erhalten. Deshalb war bei der letzten Generalversammlung [der "Prosvita", M.R.] die Rede von der Auflösung des Wohnheims und

der möglichen Gründung eines Wohnheims für Mädchen. Diese Angelegenheit muss vom örtlichen Ausschuss der Filiale grundlegend geklärt werden. Doch wie auch immer die Sache ausgeht, in Nowy Sącz gibt es eine eigene schöne und sympathische Immobilie. Doch das Vermögen wird vernichtet, weil kein Geld für die Instandhaltung des Hauses gibt. Noch eine Weile wird die Kirche das Zentrum des lokalen ukrainischen Elements bilden. Doch auch hier verschlechtert sich die Lage. Die Gemeinde schrumpft zahlenmäßig. Es gibt keine feste Stelle für einen Katecheten mehr, der die Aufgaben eines Pfarrers vor Ort erfüllt. Mittlerweile gibt es nur noch Vertragsbedienstete. Und wenn diese reduziert werden, was sich bereits abzeichnet, dann wird auch die Kirche langsam schwinden. Außerdem wechseln die Vertragsbediensteten häufig. Und solche Wechsel haben ebenfalls keinen guten Einfluss. Nicht einer der Vertragsbediensteten fühlt sich enger mit den Gemeinden verbunden.

Und hier häufen sich die Aufgaben, die wir übernehmen müssen. Vor allem anderen muss hier eine Person hingesetzt werden, die die Aufgabe eines Kooperativen- und Bildungsinstrukteurs übernimmt und damit der Arbeit des Filialausschusses eine gewisse Breite und Tiefe verleiht. […] Nowy Sącz muss auch die Führung der Aufklärungs- und Organisationsarbeit für die Kreise Gorlice und Grybów übernehmen. […] Die Vorgehensweise muss der für Sanok vorgesehenen entsprechen. […]

[Zum Stand in anderen Grenzregionen]

Nach der Lemkenregion einerseits und Wolhynien, dem Cholm-Gebiet, Pidljaššja und Polissja andererseits vergessen wir noch einen sehr verarmten, aber lieben und herzlichen Bruder. Bei ihm handelt es sich um die Bevölkerung der wirklich abgelegenen Gebiete, die sich vom Bezirk Brzozów bis zum Bezirk Nisko erstrecken, der unser Territorium mit dem Cholm-Gebiet verbindet. Dieser Streifen unterscheidet sich in vielerlei Hinsicht von der Lemkenregion. Zunächst müssen wir die traurige Tatsache feststellen, dass dieser Bereich immer mehr unter polnischen Druck gerät. Hier sehen wir, dass die Bevölkerung bereits vergessen hat, in ihrer Muttersprache zu sprechen.

[…]

Heute haben wir unsere größte Aufmerksamkeit auf die Schule gerichtet und haben immer wieder den Eindruck, dass uns hier der Boden unter den Füßen weggerissen wird. Persönlich kann man nichts gegen den Aufschrei sagen, der aus diesem Ereignis hervorgeht. Er macht uns aufmerksam auf das, was um uns herum geschieht. Er sagt uns, dass wir entsprechende, notwendige Arbeit leisten müssen.

Meiner Meinung nach sollten wir mehr Aufmerksamkeit auf die Aktivitäten gesellschaftlicher Einrichtungen richten, die sich mit außerschulischer Bildung befassen.

Und man muss wissen, dass sich unter diesem Dach eine intensive und engagierte Arbeit verbirgt. Werfen wir nur einen Blick in die Fachpresse, finden wir dort Informationen über die zielgerichtete Arbeit, die von verschiedenen [polnischen] Organisationen [...] geleistet wird. Ihre Arbeit wird von Regierungskreisen unterstützt, und Selbstverwaltungsinstitutionen wie auch Mitglieder des Sejms fördern ihre Bestrebungen mit beträchtlichen Subventionen.

Ich beschränke mich nur auf wenige Momente, die jedoch nur einen Bruchteil dessen darstellen, was wirklich gemacht wird.

Der Unionskongress in Cholm im Dezember 1923 beschloss, dass man die „Kresy" mit der notwendigen Hilfe für gesellschaftliche Bestrebungen unterstützen müsse. Und wenn die staatliche Hilfe, die Hilfe der Magistrate und der Mitglieder des Sejms in großen Quoten fließt, dann wird die Gründung der „Skarba pracy oświatowo-kulturalnej" [Schatzkammer für Bildungs- und Kulturarbeit] projektiert, die tatsächlich bereits 1924 initiiert wurde und mit einem Saldo von 40.000 Złoty abschloss, von denen neun Bildungseinrichtungen Darlehen für ihre Kultur- und Bildungsaktivitäten erhielten.

[...]

Die Kommission in Lublin (im Cholm-Gebiet) hat 138 Niederlassungen, hielt 126 Kurse mit 3061 Teilnehmern ab, hat 99 Referate, 22 Bibliotheken, 2 öffentliche Lesesäle, 175 Aufführungen, 8 Chöre und 5 Orchester organisiert.

Die Kommission in Lwów hat 103 Niederlassungen (die restlichen Zahlen fehlen). Die Kommission in Polissia: 42 Niederlassungen, 18 Kurse mit 687 Teilnehmern, 35 Referate, 14 Bibliotheken, 2 Chöre, 13 Aufführungen. Die Kommission in Stanislawów ist schwach. Sie hat Niederlassungen in Kalusz, Kolomyja, Kosów und Rohatyn. Die Kommission von Wolhynien hat 39 Niederlassungen, 38 Kurse mit 892 Teilnehmern, 2 Referate, 11 Aufführungen, 2 Chöre. [...]

Die „Polska Macierz Szkolna"

„Polska Macierz Szkolna"

Polnischer Schulverein, der 1905 in Warschau gegründet wurde und nach Unterbrechungen auch in der Zweiten Republik wieder aktiv wurde, insbesondere im Nordosten des Landes.

hat im letzten Jahr dreitägige Lehrerkurse in Lublin organisiert und hatte 317 Teilnehmer in Janów Lubelski (231 Teilnehmer), in Łuck (247 Teilnehmer) und in Włodawa (57 Teilnehmer).

Aus den vorgelegten Zahlen geht bereits hervor, dass alle sogenannten

Bildungsinstitutionen mit einer bestimmten Mission in die "kresy" gehen, die ihre eigenen speziellen Ziele hat. [...]

Bei der Durchsicht periodischer Bildungspublikationen finden wir regelmäßig Meldungen über Konferenzen, die mal in Polissja, mal in Wolhynien, in Łuck oder Lublin stattfinden, ganz zu schweigen von Ostgalizien, wo man versucht, zunächst die Arbeiterzentren und dann auch die Dörfer zu erobern.

Auf dem Kongress der Inspektoren der sogenannten Volksschulen am 29. Oktober 1925 gab es ein spezielles Thema: „Die Bildung in den Kresy". In Szyce bei Krakau gab es Vorträge zu diesem Thema: „Die Bedeutung militärischer und ziviler Siedler für den Staat und ihr allgemeines Leben".

Betrachten wir nun die neue Institution sogenannter regionaler Universitäten. Sie sollen die Idee des Vaterlandes verbreiten und festigen, vor allem in den Gebieten der Kresy. Sie sollen den [polnischen, M.R.] Siedlern in den Kresy künstlich die innere Überzeugung einflößen, dass die Grenzgebiete ihre Heimat und ihr Vaterland sind. Was für Folgen diese groß und planmäßig angelegte Aktion haben wird, lässt sich heute noch nicht abschätzen. Unsere Verbindungen sind so schwach, und die Gruppe von Menschen, die sich heute mit der Arbeit im Gebiet von der Lemkenregion über die westlichen Randgebiete bis hin Wolhynien, dem Cholm-Gebiet, Pidljaššja und Polissja beschäftigen, ist so klein und so sehr mit anderen Dingen beschäftigt, dass man von ihnen nicht einmal Informationen über ihre Arbeit in den eigenen Institutionen erhalten kann. Es ist möglich, dass die Erfolge gering oder sogar vernachlässigbar sind. Doch die polnische kriegerische Stimmung lässt sich mit keinerlei Mitteln des Kampfes eindämmen. In letzter Zeit sehen wir solche charakteristischen Artikel [...], die die Polizei gegen Bildungseinrichtungen aufbringen. Aus diesem irrwitzigen Gezeter lässt sich schließen, dass unsere Arbeit Erfolge bringt. Aber es gibt nichts Erfreuliches an solchen negativen Anzeichen.

Wir müssen uns über unsere Aufgabe klar werden und dann im Schulterschluss an der kulturellen Front stehen - und eine solche materielle und moralische Kraft aufbauen, damit unsere Pläne und Aufgaben verwirklicht werden können.

Fußnoten

1. Englisch im Original. Anspielung auf die britische Außenpolitik im 19. Jahrhundert. Hervorhebung M.R.

Zitation

Zitierempfehlung (historische Quelle)

Halušyns'kyj, Mychajlo: Реферат виголошений на освітній анкеті дня 27. квітня 1926. (1926). Zentrales staatliches Historisches Archiv der Ukraine Lwiw, Fond 348, opys 1, sprava 10. Zitiert nach: Copernico. Geschichte und kulturelles Erbe im östlichen Europa. URL: https://www.copernico.eu/de/link/68b979c2756642.54010620 (04-02-2026)

Zitierempfehlung (Übersetzung)

Halušyns'kyj, Mychajlo: Referat, verlesen am Bildungskongress am 27. April 1926. (1926). Übers. von Martin Rohde: In: Copernico. Geschichte und kulturelles Erbe im östlichen Europa. URL: https://www.copernico.eu/de/link/68b979c2756642.54010620 (04-02-2026)

Lizenz

Der Inhalt der Quelle steht unter der Lizenz Rechte vorbehalten - Freier Zugang, ihre Übersetzung unter der Lizenz CC BY-NC-SA 4.0 ,
Für abweichende Lizenzen und Rechte von Bildern siehe den jeweiligen Bildnachweis.
Wir bemühen uns um die Klärung aller Nutzungsrechte von digitalisierten Quellen und Abbildungen auf Copernico, gleichwohl kann es Unsicherheiten und Unklarheiten geben. Sollten Sie Rechte an einem hier gezeigten Werk haben, bitten wir darum, mit uns Kontakt aufzunehmen.